

**РОЛЬ ПРОФЕСІЙНО ЗНАЧУЩОЇ МОТИВАЦІЇ У ФОРМУВАННІ ЗМІСТУ
ПРОФЕСІЙНИХ ОЧІКУВАНЬ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

УДК 378.1:373.011.31

*Микола Пантюк, доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*

**РОЛЬ ПРОФЕСІЙНО ЗНАЧУЩОЇ МОТИВАЦІЇ У ФОРМУВАННІ ЗМІСТУ
ПРОФЕСІЙНИХ ОЧІКУВАНЬ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

У статті здійснено аналіз концепцій вітчизняних та зарубіжних науковців щодо формування змісту очікувань майбутніх фахівців дошкільної освіти у процесі їх професійного становлення з урахуванням професійно значущих мотивів.

Ключові слова: зміст очікувань, мотиви, професійне становлення, професійна підготовка.

Лит. 15.

*Николай Пантюк, доктор педагогических наук, профессор, проректор по научной работе
Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко*

**РОЛЬ ПРОФЕСІОНАЛЬНО ЗНАЧИМОЇ МОТИВАЦІЇ В ФОРМУВАННІ
СОДЕРЖАННЯ ПРОФЕСІОНАЛЬНИХ ОЖИДАНЬ БУДУЩИХ
ВОСПИТАТЕЛЕЙ УЧРЕЖДЕНІЙ ДОШКІЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ**

В статті проведено аналіз концепцій отечественних і зарубіжних учених по формуванню содержания ожиданий будущих специалистов дошкольного образования в процессе их профессионального становления с учетом профессионально значимых мотивов.

Ключевые слова: содержание ожиданий, мотивы, профессиональное становление, профессиональная подготовка.

*Mykola Pantyuk, Ph.D. (Pedagogy), Professor, Vice-Rector
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*

**ROLE OF PROFESSIONALLY SIGNIFICANT MOTIVATION IN THE FORMATION OF
THE CONTENT OF PROFESSIONAL EXPECTATIONS OF FUTURE EDUCATORS IN
PRE-SCHOOL INSTITUTIONS**

The article analyses the concepts of domestic and foreign scientists according to the formation of the content of expectations of future specialists of pre-school education in the process of their professional development taking into account professionally significant motives.

Keywords: content of expectations, motivation, professional development, professional training.

Постановка проблеми. Розвиток особистості молодого людини та її становлення в суспільстві як фахівця тісно пов'язані з періодом здобуття освіти у вищому навчальному закладі. Важливими для успішного проходження цього етапу вважаються перші місяці навчання, які вимагають від першокурсника високої здатності пристосовуватися до змін та долати труднощі шляхом використання власних ресурсів та підтримки соціального оточення. Так, Дж. Грінберг виокремлює основні завдання, які стоять перед першокурсниками: досягнення емоційної незалежності від сім'ї, вибір професійної діяльності, виконання нових обов'язків, розвиток міжособистісних стосунків та системи цінностей [5, 369].

Провідним видом діяльності студента є насамперед навчальна діяльність, пізніше – професійна. Тому професійна самосвідомість студента – це усвідомлення себе як студента навчально-професійної і майбутньої професійно-

виробничої діяльності. В межах нашого дослідження професійно-педагогічної діяльності.

Отже, провідною діяльністю у вищій школі є навчально-професійна, яка вимагає від студента навчальної активності. Саме в процесі навчальної діяльності та через неї досягаються основні цілі підготовки фахівців. Вона найбільш інтенсивно впливає на особистісне зростання та професійне становлення студентів, набуття ними професійно важливих знань, умінь і навичок. У процесі професійного навчання завершується професійне самовизначення, трансформується структура самосвідомості студента, формується соціально-професійний аспект його “Я-концепції”, “професіоналізуються” психічні процеси і стани тощо. У процесі навчально-професійної діяльності виникають такі новоутворення студентського віку як професійна ідентичність, професійна рефлексія, професійне мислення, готовність до професійної діяльності.

РОЛЬ ПРОФЕСІЙНО ЗНАЧУЩОЇ МОТИВАЦІЇ У ФОРМУВАННІ ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНИХ ОЧІКУВАНЬ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Як зауважують фахівці, досліджуючи рівні професійно-педагогічної спрямованості студентів – майбутніх педагогів, на усіх етапах вузівської підготовки проявляються ознаки кризи професійного самовизначення. Так, за даними низки досліджень, на першому році навчання домінує криза вибору професії, на третьому – криза професійних експектацій, на п'ятому – криза вибору професії та навчально-професійної орієнтації. Водночас, перший рік у вищому навчальному закладі також збігається з віковою кризою переходу молодого людини до ранньої дорослості [4]. Основними завданнями цього періоду, за визначенням Е. Еріксона, є досягнення ідентичності, що містить когнітивно-емоційну єдність уявлень про себе та своє місце в світі, а також встановлення близьких міжособистісних стосунків [10, 416]. Отже, на стадії професійно-педагогічної підготовки студент переживає кризу професійного вибору.

Сьогодні проблема підготовки майбутніх фахівців набуває для вітчизняної науки особливої актуальності, яка зумовлена особливостями формування відповідних очікувань щодо майбутньої професії. Обираючи професійну діяльність, майбутні фахівці керуються певними мотивами, що є передумовою формування певних очікувань, а також суттєвим відображенням їх змісту. Це, у свою чергу, є головним чинником формування відповідального ставлення до навчального процесу та якісного розвитку професійної компетентності майбутнього фахівця.

Аналіз наукових підходів та концепцій дає змогу констатувати їх різнобічну спрямованість у розв'язанні проблеми формування професійних очікувань майбутніх фахівців, що, у свою чергу, містять певні розбіжності, зокрема з позицій мотиваційного (А. Бандура, Дж. Вейнер, В. Врум, Дж. Райнор, М. Савчин та ін.) та індивідуально-психологічного (Е. Зеєр, Є. Клімов, Ю. Орлов, А. Реан, Є. Рогов, Д. Узнадзе та ін.) підходу до вирішення проблеми очікувань, науковці по-різному пояснюють їх сутність та умови формування [6].

Розвиток фахівця на початкових етапах професійного становлення передбачає цілеспрямоване формування, а на подальших етапах – постійне удосконалення професійних якостей, загальних і спеціальних компетентностей.

У навчальному процесі саме професійні очікування, формуючи образ майбутнього через контекст сприйняття реальності, є детермінуючим чинником у відповідальному ставленні до навчання та саморозвитку, професійної компетентності майбутнього вихователя.

Ми дійшли висновку, що на сьогоднішній день

професійна підготовка майбутніх фахівців педагогічного профілю, дошкільної освіти зокрема, повинна мати на меті навчити студентів конструктивно “переживати” кризи навчально-професійного становлення, сформувані в них систему професійно значущих мотивів навчальної діяльності та уявлення особистості про кар’єрну перспективу як основи відповідних очікувань. Це суттєво допоможе та дозволить перейти майбутньому фахівцю на новий рівень в обраній професії чи, на жаль, змінити спеціалізацію, бути відрахованим з вищого навчального закладу (Д. Волосевич, Н. Пряжніков, Ю. Поваренков, Т. Ручан).

Тому ми вважаємо необхідним розглянути роль мотивації у формуванні професійних очікувань особистості, як передумови її подальшого професійного зростання.

Метою статті є аналіз теоретичних поглядів у науковій літературі на особливості формування змісту очікувань майбутніх фахівців дошкільної освіти у процесі їх професійного становлення з урахуванням професійно значущих мотивів.

Аналіз наукових досліджень і публікацій з окресленої проблеми дає підстави виокремити концепції вікових (П. Блонський, Л. Божович, Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Леонтьєв) та професійних (Ю. Бубєєва, Ф. Василюк, Е. Зеєр, Є. Клімов, В. Слободчиков) криз на життєвому шляху особистості. Науковий інтерес представляють ідеї активного розвитку особистості в процесі професійної діяльності у період професійних криз (З. Акбієва, Н. Литвиненко, О. Лук’янов). Е. Зеєр зауважує на необхідності вироблення стратегії подолання криз професійного становлення [6]. Сучасні підходи про вагомість криз як необхідної умови переходу на наступну стадію професійного розвитку знайшли своє відображення в працях О. Деркача, Н. Кузьміної, В. Машкова, О. Реана та ін.

Бачення себе як майбутнього професіонала є показником входження у суспільство. Тому бачення конкретної професії робить смислове майбутнє визначеним. Проблемами досліджень цього напрямку займалися: О. Абдулліна, Г. Балл, С. Максименко, А. Фонарьов та ін. [1; 2; 7; 12]. Дослідження індивідуальних особливостей, які відіграють суттєву роль у формуванні професійних очікувань майбутнього фахівця, відображені у працях Є. Клімова, Ю. Орлова, А. Реана, Є. Рогова, Н. Пилипенко, Л. Столяренко, А. Фрадинської [8; 13; 14]. Для дослідження особливостей впливу мотивації на професійні очікування майбутніх фахівців велике значення мають праці Е. Зеєра, А. Маслоу, Р. Немова, М. Савчина, Х. Хекгаузена, що присвячені

РОЛЬ ПРОФЕСІЙНО ЗНАЧУЩОЇ МОТИВАЦІЇ У ФОРМУВАННІ ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНИХ ОЧІКУВАНЬ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

висвітленню соціально-психологічних чинників мотивації особистості як рушійної сили її поведінки та передумови формування очікувань як індивідуальної спроможності уявлень щодо відповідного результату власної активності.

Окремі питання формування позитивної мотивації до професійної педагогічної діяльності фахівці висвітлюються у працях українських вчених. Значний інтерес становлять наукові розвідки щодо сутності мотиваційного компонента професійної компетентності вихователів дітей дошкільного віку (Г. Беленька), висвітлення особливостей змістово-технологічного забезпечення формування позитивної професійно-педагогічної мотивації в студентів напрямку підготовки “Дошкільна освіта” (Г. Іванюк), з’ясування психологічних чинників формування позитивної мотивації професійного становлення студентів-першокурсників (Т. Іщук), особливостей розвитку професійної мотивації у студентів педагогічного ВНЗ (О. Реутська) та ін.

Виклад основного матеріалу. Усвідомлений підхід майбутнього фахівця до професійного самовизначення є дуже важливим та відіграє неабияку роль у формуванні професійних очікувань, а також є вагомим чинником задоволеності ними. Для цього майбутній фахівець насамперед повинен мати високоякісний рівень поінформованості про обрану майбутню діяльність, здійснити критичний аналіз власної профпридатності до специфіки даної професії та, звичайно, бути зацікавленим у майбутній професії обраної діяльності.

З урахуванням наявності криз професіонального самовизначення слід брати до уваги ті зміни, що відбуваються на кризових курсах з майбутніми фахівцями. Так, за даними ряду емпіричних досліджень [9; 11] та спостереженнями автора, наприклад, перший курс – це етап вступу до фаху, період поверхневого знайомства з ним, коли ще відсутнє чітко сформоване уявлення про специфіку майбутньої професійної діяльності. На думку багатьох фахівців – це кризовий період, пов’язаний із прийняттям нових норм, правил, примірюванням на себе нового статусу – статусу – студента. Також криза цього періоду може бути пов’язана з процесом адаптації, з обмеженням певних особистих ресурсів, а також невинуватими очікуваннями абітурієнтів [11]. Під час навчання на другому-третьому курсах студенти вже в достатній мірі ознайомлені зі специфічними особливостями обраної професії. Саме під час цього періоду деякі студенти усвідомлюють помилковість обраного професійного шляху. Розповсюджені випадки, коли переломний період третього курсу є

останнім, тобто студенти приймають рішення про зупинення навчання за обраною спеціальністю, або про перехід на заочне відділення. Якщо криза третього року навчання долається студентом, то відбувається закріплення впевненості у правильності обраного професійного напрямку. Намагаючись розпочати застосовувати здобуті знання на практиці, певна частина студентів розпочинають працювати за спеціальністю. П’ятий курс певною мірою теж вважається кризовим. Якщо на цьому етапі криза долається сприятливо, то в студентів формується адекватна професійна ідентичність, в іншому випадку – закріплюється рішення, що цим видом професійної діяльності займатись вони не будуть. Як свідчить статистика, таких студентів більшість, інші ж зазначають, що будуть побічно використовувати здобуті професійні знання та вміння.

Вивчення проблеми професійних очікувань відіграє для педагогічної та психологічної науки важливу роль, яка полягає у виявленні прогностичних можливостей майбутніх спеціалістів, а саме їх очікувань стосовно своєї професії, місця в ній, уявлень щодо професійної реалізації, що в свою чергу безпосередньо впливає на мотивацію студента, його зацікавленість у навчанні.

Аналіз наукових джерел з питання дослідження (П. Анохін, А. Бандура, Дж. Вейнер, В. Врум, М. Савчин та ін.) свідчить про те, що в психології поняття “очікування” пов’язано, насамперед, із мотиваційними аспектами задоволення особистістю наявної пріоритетної потреби та, внаслідок цього, формуванням певних уявлень, передчуттів та відповідних очікувань про кінцевий результат власної діяльності.

Тому ми вважаємо необхідним розглянути роль мотивації у формуванні професійних очікувань особистості, як передумови її подальшого професійного зростання як майбутнього вихователя.

Дослідження поняття “очікування” як складника мотивації розглядає залежність поведінки особистості від таких обставин: чому особистість віддає перевагу, що і скільки вона б хотіла отримати від своїх зусиль, на що вона здатна заради цього. Тому важливо зрозуміти, які мотиви має молода людина, обираючи професію.

До усвідомлюваних, емоційно забарвлених мотивів, які безпосередньо впливають на стан та зміст очікувань особистості, пов’язаних із професійним зростанням, належить інтерес. Інтерес – це мотив, у якому проявляється пізнавальна потреба особистості. Для студента він має значення в аспекті глибшого пізнання того,

РОЛЬ ПРОФЕСІЙНО ЗНАЧУЩОЇ МОТИВАЦІЇ У ФОРМУВАННІ ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНИХ ОЧІКУВАНЬ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

що вивчається у вищому навчальному закладі. Задоволення інтересу, як правило, приводить не до його згасання, а до внутрішньої перебудови, збагачення і поглиблення зацікавленості, формує виникнення нових інтересів, що відповідають вищому рівню пізнавальної діяльності.

Обираючи професійну діяльність, майбутні фахівці керуються певними мотивами, що є передумовою формування певних очікувань, а також суттєвим відображенням їх змісту. Це, у свою чергу, є головним чинником формування відповідального ставлення до навчального процесу та якісного розвитку професійної компетентності майбутнього фахівця.

В межах нашого теоретичного дослідження інтерес становлять результати опитування, проведеного Г. Беленькою за проблемою формування професійної мотивації учіння у студентів спеціальності “Дошкільна освіта” [3]. Проведений науковцем аналіз отриманих результатів показав, що більша частина студентів – 73% обрали спеціальність “Дошкільна освіта” тому, що саме цей фах відповідав їх інтересам: вони відчували задоволення від спілкування з дітьми, здібності до даного виду діяльності. 44% студентів здійснили свій вибір самостійно, а 56 % вказали, що на їх вибір вплинули батьки, які працюють у цій сфері, вчителі, що помітили схильність до професійної діяльності, у меншій мірі – знайомі, які обізнані у галузі дошкільного виховання і товариші (подруги), що навчалися чи навчаються за даним фахом. Опитування показало, що у майбутній професійній діяльності студентів, в основному, приваблює можливість самореалізації у даному виді діяльності й задоволення від самого процесу та результату роботи, соціальна значущість професії. В той же час присутні і такі мотиви, як – бажання продовжити справу батьків, задовольнити їх прагнення та сподівання; легкість навчання (відсутність циклу математичних дисциплін). Частина студентів вказала, що вони просто мали можливість вступити на даний факультет, а частина визнала, що їх вибір був спонтанним.

За визначенням студентами-першокурсниками основної мети навчання у вищому навчальному закладі показники розподілилися наступним чином: набуття професійних знань та умінь – 32%; б) набуття загального рівня культури, що відповідає поняттю “вища освіта” – 30%; в) отримання диплома про вищу освіту – 28%; г) інші – 8%. Як свідчать наведені фактичні дані, лише третина студентів-першокурсників орієнтована на отримання глибоких фахових знань. Мета переважної більшості – інша (згідно наведених Г. Беленькою результатів):

саморозвиток через можливість отримання вищої освіти, прагнення мати диплом про вищу освіту, заспокоїти батьків. Це підкреслює необхідність формування професійної мотивації навчання, але орієнтації не лише на вузько фахову, а й на загальнокультурну підготовку студентів. Свою майбутню професійну діяльність впевнено пов’язують з дошкільною освітою та вихованням, відповідно, також лише 32% студентів першого курсу. Інші студенти вважають, що знання й професійні уміння, які вони отримують в процесі навчання, знадобляться їм в особистому житті при вихованні власних дітей, але професійну діяльність із сферою суспільного дошкільного виховання вони не пов’язують. Стосовно питання чи всі предмети, що викладаються у ВНЗ є важливими для фахової підготовки, 78% студентів дали ствердну відповідь.

Отже, можна констатувати факт, що невідповідність реалій студентського буття очікуванням, призводить студентів (60%) до розчарувань, виникнення у першокурсників (після короткотривалого інтересу) байдужості до нового соціального оточення, що, в свою чергу, позначається на ставленні до навчання та його якості [3].

Щоб запобігти виникненню такого явища та з метою попередження формування неадекватних професійних очікувань в майбутніх фахівців дошкільної освіти, на нашу думку, навчання студентів з першого дня їх перебування у вищому навчальному закладі має носити підкреслено особистісно зорієнтований характер, тобто відповідати очікуванням студентів. По мірі формування студентського колективу, викладачі мають поступово формувати у студентів спрямованість на взаємодію (як з викладачами, так і з товаришами по групі). Спрямованість на професійну підготовку, найбільш вірогідно, буде ефективно розвиватись у майбутніх вихователів після першої педагогічної практики, коли теоретичні знання набудуть реального втілення у конкретних педагогічних ситуаціях. Також перспективними шляхами розвитку професійної мотивації учіння у студентів-майбутніх фахівців дошкільної освіти рекомендуємо розглядати розкриття у змісті навчальних предметів соціальної значущості обраної професії, особистісної значущості отриманих знань (виховання власних дітей, вміння будувати взаємодію з оточуючими), зацікавлення студентів самим процесом навчання, побудова навчальної взаємодії на засадах ділового партнерства.

Вбачаємо, що викладачам вищого навчального закладу доцільно: здійснювати розкриття реального змісту майбутньої професійної

РОЛЬ ПРОФЕСІЙНО ЗНАЧУЩОЇ МОТИВАЦІЇ У ФОРМУВАННІ ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНИХ ОЧІКУВАНЬ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

діяльності, враховуючи усі позитивні та негативні сторони; створювати для студентів – майбутніх вихователів відповідні умови для застосування ними своїх здібностей, набутих знань та навичок з метою практичного ознайомлення зі специфікою майбутньої професії (під час педагогічної практики, підготовки навчально-дослідницьких робіт, участі у студентських конференціях). Сучасний студент-майбутній вихователь повинен мати уявлення про вимоги до сучасного вихователя у своїй галузі та позитивні зразки для наслідування в майбутній професійній педагогічній діяльності.

На важливості позитивних змін в змісті професійної спрямованості студента наголошують Л. Подоляк, В. Юрченко [9]. Науковці наполягають на зміцненні мотивів, пов'язаних із майбутньою професією (прагнення добре виконувати свої ділові обов'язки, демонструвати себе знаючим і вмілим фахівцем); на зростанні рівня домагань стосовно успішного розв'язання складних учбових завдань; на посиленні почуття відповідальності, бажанні домогтися успіхів, здобути професійну кар'єру тощо.

Також, необхідно наголосити, що важливим аспектом формування адекватного змісту професійних очікувань особистості студента є спілкування з людьми, які працюють за професією вихователя. Інформація про майбутню професію – є дуже важливою, оскільки усі специфічні особливості, тонкощі та неприємні нюанси педагогічної діяльності можна дізнатися тільки у фахівців з деяким досвідом роботи. Тільки вони можуть надати компетентну рекомендацію щодо проблеми та безпосередньо вплинути на зміст професійних очікувань.

Підсумовуючи, висловимо думку про те, що у вищих навчальних закладах у структурах відділів виховної роботи зі студентами доцільне створення такої форми роботи, в рамках якої здійснюватиметься вивчення актуальних уявлень та потреб майбутніх фахівців, пов'язаних з професійним розвитком, а також формування реалістичності їхніх очікувань щодо педагогічної кар'єри та активності професійної позиції.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Усвідомлений підхід майбутнього фахівця до професійного самовизначення є дуже важливим та відіграє значну роль у формуванні професійних очікувань, а також є вагомим чинником задоволеності ними. Ідеться про зіставлення власних мотивів вибору професії з дійсністю. Для цього майбутній фахівець насамперед повинен мати високоякісний рівень поінформованості про обрану майбутню педагогічну діяльність та, звичайно, бути

зацікавленим у майбутній професії. Студенти, які обрали спеціальність “Дошкільна освіта”, повинні прагнути до розширення кар'єрної перспективи педагога-вихователя; здійснювати самоусвідомлений та самокритичний погляд на власну професійну придатність до обраної сфери діяльності. Адже, як підтверджують дослідження І. Беха, А. Богущ, А. Беленької, В. Бондаря, І. Зязюна, Е. Карпової, В. Кузя, Т. Танько та низки інших авторів, поняття “професійної педагогічної компетентності” є складнішим, ніж загальне поняття “професійна компетентність”. Однією з провідних умов формування професійної педагогічної компетентності є наявність професійно значущої мотивації, професійного інтересу, позитивного ставлення до професії вихователя.

Перспективами подальших розвідок в цьому напрямі ми вважаємо експериментальне дослідження стану та змісту професійних очікувань майбутніх фахівців дошкільної галузі освіти.

1. Абдуллина О.А. *Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования* / О.А. Абдуллина. – М.: Просвещение, 1984. – 208 с.

2. Балл Г.А. *Теория учебных задач: психолого-педагогический аспект* / Г.А. Балл. – М.: Педагогика, 1990. – 184 с.

3. Беленька Г.В. *Формування професійної мотивації учіння у студентів спеціальності “Дошкільне виховання”* / Г.В. Беленька. // *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки [Текст]: науковий журнал. № 5 / Гол. ред. Є.І. Коваленко; Міністерство освіти і науки України, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя.* – Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2006. – С. 56 – 61.

4. Волярська О.С. *Психолого-педагогічні умови формування професійної спрямованості студентів вищих навчальних закладів* // *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки.* – 2010. – №1. – С. 112 – 119.

5. Гринберг Дж. *Управление стрессом* / Дж. Гринберг. – СПб.: Питер, 2004. – 496 с.

6. Зеер Э.Ф. *Психология профессий: учеб. пособие для студентов вузов* / Э.Ф. Зеер. – М.: Академ. проект; Фонд “Мир”, 2008. – 336 с.

7. Максименко С.Д. *Психологічні проблеми та детермінанти життєвого самоздійснення людини* / С.Д. Максименко // *Всебічний розвиток особистості студента: Матеріали наук.-практ. конф.* – Ірпінь, 2001. – С. 152 – 155.

8. Пилипенко Н.М. *Мотиваційні механізми адаптації особистості сучасного студента до навчальних змін* / Н.М. Пилипенко // *Практична психологія та соціальна робота.* – 2008. – №8 (113). – С. 46 – 54.

9. Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. *Психологія вищої школи.* – К.: 2000. – 313 с.

ПРИНЦИПИ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ФАХІВЦІВ У СУЧАСНІЙ ВИЩІЙ ШКОЛІ

10. Психология человека от рождения до смерти/ Под ред. Реана А.А. – СПб.: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2006. – 651 с.

11. Скрипник В. Особливості перебігу та самосприйняття соціально-психологічної адаптації студентів-першокурсників / В. Скрипник // Психологія і суспільство. – 2005. – №2. – С. 87 – 93.

12. Фонарев А.Р. Формы становления личности в процессе профессионализации / А.Р. Фонарев // Вопросы психологии. – 1997. – №2. – С. 88 – 93.

13. Фрадинська А.П. Мотивація як чинник формування професійних очікувань майбутніх фахівців / А.П. Фрадинська // Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому

освітньому середовищі: тези доповідей / ВМУРЛ “Україна”. – Київ, 2011. – С. 236 – 238.

14. Фрадинська А.П. Професійні очікування як головна проблема майбутніх фахівців на етапі їх первинної професіоналізації [Електронний ресурс] / А.П. Фрадинська // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби: електронне наукове фахове видання / гол. ред. Романишина Л.М. – 2010. – Вип. 5. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/Vnadsps/2010_5/10farepp.pdf – Заголовок з екрана.

15. Хекгаузен Х. Мотивация и деятельность: в 2-х т. / Х. Хекгаузен. – М.: Педагогика, 1986. – 345 с.

Стаття надійшла до редакції 07.12.2015

УДК 378:37.01

Ігор Каньковський, доктор педагогічних наук,
завідувач кафедри теорії та методики трудового і професійного навчання
Хмельницького національного університету

ПРИНЦИПИ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ФАХІВЦІВ У СУЧАСНІЙ ВИЩІЙ ШКОЛІ

У статті наголошується на важливості принципів навчання для побудови навчального процесу та управління ним; подаються приклади формулювань означень цієї педагогічної дефініції; розглядаються різні пропозиції науковців, щодо виокремлення принципів навчання; звертається увага на особливості принципів професійного навчання і пропонується їх виокремлення на основі аналізу закономірностей процесу професійної підготовки.

Ключові слова: професійна підготовка, навчальний процес, закономірності навчання, принципи навчання.
Літ. 12.

Ігорь Каньковский, доктор педагогических наук,
заведующий кафедрой теории и методики трудового и профессионального обучения
Хмельницкого национального университета

ПРИНЦИПЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ СПЕЦИАЛИСТОВ В СОВРЕМЕННОЙ ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ

В статье отмечается важность принципов обучения для построения учебного процесса и управления им; подаются примеры формулировок определений этой педагогической дефиниции; рассматриваются различные предложения ученых, относительно выделения принципов обучения; обращается внимание на особенности принципов профессионального обучения и предлагается их выделение на основе анализа закономерностей процесса профессиональной подготовки.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, учебный процесс, закономерности обучения, принципы обучения.

**Ihor Kankovsky, Ph.D. (Pedagogy), Head of the
Theory and Methods of Labor Studies and Vocation Education Department
Khmelnitsk National University**

PRINCIPLES OF VOCATION TRAINING SPECIALISTS IN MODERN HIGH SCHOOL

The article stresses the importance of education for the principles of the learning process and management; submitted examples of the definitions of pedagogical definitions; researchers considered various proposals regarding the principles of separation of training; draws attention to the peculiarities of the principles of training and offered their isolation by analyzing patterns of process training.

Keywords: training, educational process, patterns of teaching, principles of teaching.

Постановка завдання. У принципах навчання розкриваються теоретичні підходи до побудови навчального процесу та управління ним. Вони визначають

вихідні умови та установки, з якими студенти й викладачі підходять до навчання і пошуку можливостей його оптимізації.

З історії педагогіки відомо, що Я. Коменським